

6. Kannan K.P., Rajendra P. Marnain, and Preet Rustagi, 63–103. New Delhi: Academic Foundation.
- Islam, Iyanatul and Anis Chowdhury. 2012. [Электронный ресурс]: <http://www.voxeu.org/debates/commentaries/fscal-austerity-and-youth-employment-crisis>. (дата обращения: 30.08.2022).
7. Всемирный банк. Стратегия «Повышение устойчивости, расширение возможностей» в области социальной защиты и труда на 2012-2022 годы. Концептуальная записка. [Электронный ресурс]: http://2020_strategy.ru/data/2011/12/14/1214537808/SP-L_Strategy (дата обращения: 15.08.2022).
8. Weeks, John. 2011. Macroeconomic policy for growth with reference to Africa South of Sahara. In McKinley (2011a).
9. Islam, Iyanatul and Anis Chowdhury. 2017. Fiscal austerity and the youth employment crisis. [Электронный ресурс]: <http://www.voxeu.org/debates/commentaries/fscal-austerity-and-youth-employment-crisis>. (дата обращения: 02.09.2022).
10. David Kucera. 2013. Beyond macroeconomic stability: Structural transformation and inclusive development. London, Geneva: Palgrave Macmillan and ILO.
11. Adams, R. Economic Growth, Inequality and Poverty: Findings from a New Data Set, Policy Research Working Paper 2972, World Bank, February 2002.
12. Ravallion, M and S Chen 'What Can New Survey Data Tell Us about Recent Changes in Distribution and Poverty?' World Bank Economic Review, 11(2): 357-82.
13. OECD (2017). OECD employment outlook 2017. Paris: OECD. [Электронный ресурс]: https://www.oecd-ilibrary.org/employment/oecd-employment-outlook-2017_empl_outlook-2017-en (дата обращения: 05.09.2022).
14. Khan, A.R. (2007). Asian experience on growth, employment and poverty: An overview with special reference to the findings of some recent case studies. Geneva, Colombo: ILO, UNDP
15. Закон Республики Узбекистан «О занятости населения» от 20.10.2020 года NЗРУ642-.
16. Абдурахманов К.Х. Экономика труда. Теория и практика: Учебник: К. Х. Абдурахманов.- М.: ФГБОУ ВО «РЭУ им. Г. Плеханова», 662 -.2019 с.
17. Анализ формирования спроса на рынке труда Узбекистана в разрезе отраслей и специальностей. Институт прогнозирования и макроэкономических исследований. [Электронный ресурс]: <https://ifmr.uz/publications/articles-and-abstracts/labor>. (дата обращения: 02.09.2022).
18. ILO. Decent Work Country Diagnostics – Technical Guidelines to draft the Diagnostics Report. Geneva : ILO, 2015.
19. Bhattacharyya, Nikhilesh. 2012. Monetary policy and employment in developing Asia. ILO Asia-Pacific Working Paper Series, ILO, Bangkok.
20. Rizwanul Islam. Macroeconomic Policy and Employment: A Development Perspective. The Indian Journal of Labour Economics An Organ of the Indian Society of Labour Economics ISSN 0971-7927 Volume 61 Number 3.
21. Krugman, Paul. 2008. Stimulus gone bad. International Herald Tribune, January 26–27.
22. Stiglitz, Joseph. 2008. How to stop the downturn. International Herald Tribune, January
23. Blinder, Alan S., and Mark Zandi. 2010. Stimulus worked. Finance and development, December 2010, pp. 14–17.

АЁЛЛАР УЧУН ИШ ЎРИНЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ АҲАМИЯТИ

Бобаназарова Жамила Холмуродовна –
Жиззах политехника институти
профессори, и.ф.д.

Аннотация. Бугунги ислохотлар ижтимоий-иқтисодий муносабатларнинг ривожланиш

тенденцияси меҳнат муносабатларининг ўзгариши, камбағаллик ва ишсизлик даражасини камайтириш, хусусан, мамлакатда демократик ислохотларни амалга оширишда қишлоқ жойларида аёллар меҳнатини ташкил этишда янги ёндашувларни тақозо қилмоқда. Мазкур мақолада қишлоқ хўжалигида аёллар учун янги иш ўринларини ташкил этиш учун кафолатли маҳаллий ва хорижий инвестицияларни жалб этиш мақсадида тараққий этган молиявий бозорлар, қулай ишбилармонлик муҳити, ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-қувватлаш ва ривожлантиришга қаратилган иқтисодий чораларни кўриш бўйича таклиф ва тавсиялар берилган.

Таянч иборалар: камбағаллик, аёллар меҳнати, қишлоқ хўжалиги, иш ўринлари, ҳудудий ўзига хослик, инвестиция, ижтимоий-ташкилий механизмлар.

Кириш

Мамлакатнинг иқтисодий-ижтимоий ривожланишида камбағаллик даражаси аҳолининг турмуш тарзида ифодаланиб, ижтимоий масала сифатида деярли барча иқтисодий тизимларда намоён бўлади. Камбағаллик **иқтисодий ривожланиш жараёнида моддий ва номоддий имтиёزلардан фойдаланиш, даромадларни тақсимлашдаги тенгсизликнинг оқибати сифатида изоҳланиб**, унинг салбий таъсирини пайсатириб, аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаш муаммоси жамият ижтимоий-иқтисодий ривожланишнинг энг муҳим макроиқтисодий хусусиятларидан бири бўлиб қолмоқда.

Ўзбекистон Республикаси Президенти таъкидлаганидек¹ «Камбағалликни камайтириш – бу аҳолида тadbиркорлик руҳини уйғотиш, инсоннинг ички куч-қуввати ва салоҳиятини тўлиқ рўйбга чиқариш, янги иш ўринлари яратиш бўйича комплекс иқтисодий ва ижтимоий сиёсатни амалга ошириш демакдир. Шунинг учун Жаҳон банки, Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Тараққиёт дастури ва бошқа халқаро ташкилотлар билан бирга Камбағалликни камайтириш дастурини ишлаб чиқишни таклиф этаман». Бу борада халқаро меъёрлар асосида чуқур ўрганишлар ўтказиб, камбағаллик тушунчаси, уни аниқлаш мезонлари ва баҳолаш усулларини қамраб олган янги методологияни яратиш лозим.

Қишлоқдаги хотин-қизлар меҳнат фаолияти туридан қатъий назар аҳоли фаровонлиги, турмуш даражасининг ошишида фаол иштирок этади. Ривожланаётган давлатларда қишлоқ жойларида яшовчи аёллар тахминан

43,3 % ни ташкил этиб, аҳолини озиқ-овқат хавфсизлигини таъминлашдек муҳим стратегик вазифани амалга оширишда ҳиссаси катта. Аксарият қишлоқ аёлларининг турмуш тарзи қишлоқ хўжалиги ва табиий ресурсларга бевосита боғлиқ бўлиб, таъминланиш даражасига кўра, турмуш фаровонлигини белгилаб беради. БМТ маълумотларига асоан, дунё давлатларида аҳоли турмуш фаровонлиги ошиб бораётганлигига қарамай, бир миллиарддан ортиқ киши ҳаёт учун ўта ноқулай бўлган шароитларда, озиқ-овқат тақчиллигида яшамокда. Жуда кўп давлатларда қишлоқ жойларда камбағаллик шаҳарларига нисбатан анча юқори². Осиё ва Саҳрои Кабирнинг жанубий қисмида жойлашган давлатлардаги 2,5 млрд. дан ортиқ аҳоли учун асосий манба ҳисобланган майда хўжаликлар томонидан қишлоқ хўжалиги маҳсулотларининг қарийб 80 % ишлаб чиқилади

Дунё бўйича камбағал аҳолининг 76,5 % қишлоқларда яшашини инobatга олиб, аёллар учун қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариш соҳаларида янги иш ўринларини ташкил этиш ва улардан фойдаланиш имкониятларини кенгайтириш орқали дунёда камбағаллик даражасини камайтириш мумкин. Шунинг учун республикамизда аёллар учун қишлоқ хўжалигининг нисбатан янги соҳаларида иш ўринларини ташкил этиш ва улардан унумли фойдаланиш катта стратегик ижтимоий-иқтисодий аҳамиятга эга.

Жаҳон банки томонидан ўрнатилган мезонга мувофиқ, киши камбағаллик чегарасидан пастда қайд этилиши учун унинг даромади кунига 1,9 доллардан ошмаслиги керак. Иқтисодчи олим Н.Жумаевнинг эътирофи этишича³ Ўзбекистон

¹ Мирзиёев Ш. Тadbиркорлик субъектлари ва янги иш ўринлари ҳудудлар раҳбарлари фаолиятини баҳолашда асосий мезон бўлади. Халқ сўзи 2020 йил 24 январь

² БМТ маълумотлари, 2020. <https://www.un.org/>

³ Жумаев Н. Коронавирус ортидаги иқтисодий муаммолар, камбағаллик, ошаётган ташқи қарз ва ЕОИИ. 16.04.2020. <https://kun.uz>

Республикаси учун қашшоқлик чизиғи – кунига 3,2 доллардан кам пулга яшаш дегани, мисол учун беш кишидан иборат оиланинг ялпи даромади ойига 480 доллар ёки 4,6 милион сўмдан кам бўлса, бу оилани камбағал деб ҳисоблаш мумкин. Тадқиқотларга кўра, бугунги кунда мамлакатимизда 46 турдаги маҳсулот ва бирламчи хизматлар киритилган истеъмол саватчаси 650 минг сўм, ҳаёт кечиришнинг энг қуйи даражаси 810 минг сўм атрофида ҳисоблаб чиқилган.

Аёллар учун қишлоқ хўжалигининг нисбатан янги соҳаларида иш ўринларини ташкил этиш ва улардан унумли фойдаланишни такомиллаштириш масалалари қатор иқтисодчи олимлар ва мутахассислар томонидан тадқиқ этилган. Жумладан, профессор Ш.Р.Холмўминовнинг фикрича⁴ “...аёллар орасида оилавий тадбиркорликни ривожлантириш учун яқин истиқболда асосий иқтисодий, ижтимоий, ташкилий чора-тадбирларни амалга ошириш, рақамли иқтисодиётни шаклланиши шароитида масофавий ва ўзини-ўзи иш билан бандлик турларини ривожлантириш негизида қишлоқ аёллари учун янги иш ўринларини ташкил этишни иқтисодий ва ижтимоий қўллаб-қувватлаш, ҳамда мазкур иш билан бандлик турларининг ташкилий-ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш мақсадга мувофиқ”.

Хорижлик олимларнинг фикрича⁵ “Аёл тадбиркорлиги иқтисодий ривожланишнинг тезлашиши ва камбағалликни қисқаришда катта аҳамиятга эга.

Глобал мақсадлар 2000 йилда қабул қилинган ва қашшоқликка қарши курашиш масалаларини ечишни кўзда тутган 15 йиллик дастур⁶ – Мингйиллик тараққиёт мақсадлари (МТМ)нинг давоми бўлиб ҳисобланади. Қашшоқликни бартараф этиш

бўйича мамлакатда янги касбларни яратиш, аёлларни ўқитиш, иш ҳақини ошириш, оилавий тадбиркорликни ривожлантириш ва уларни микромолиялаш тизимини йўлга қўйиш, гендер тенгликни таъминлаш, давлат харажатларини шаффофлигини таъминлаш, кредит қарзларни бекор қилиш, соғлиқни сақлаш учун тенг имкониятлар яратиш, тоза сув ва санитария муаммосини ҳал қилиш, айниқса чақалоқларнинг озиқланишига эътибор қаратиш каби вазифалар белгилаб берилган.

Тадқиқот методологияси

Тадқиқот жараёнида услубий асос сифатида молиявий ва иқтисодий таҳлилнинг бир қатор усулларида фойдаланилади. Хусусан, макроиқтисодий таҳлил, қиёсий таҳлил, гуруҳлаш, эксперимент, мантиқий ва таққослаш таҳлили, прогнозлаш усуллари, инновацион ва интеграцион ёндашувлар усулларида фойдаланилди. 2021 йилда республиканинг барча ҳудудларида 10,6 минг уй хўжаликлари ўртасида ўтказилган кузатув натижалари асосида оид аёллар учун янги иш ўринларини ташкил этишнинг ижтимоий-иқтисодий аҳамияти бўйича илмий-амалий таклифлар ишлаб чиқилди.

Тадқиқот натижалари

Ўзбекистонда аёлларнинг жамиятдаги ўрни ва нуфузини ошириш, аёллар бандлиги ошириш, уларга муносиб меҳнат шароитини яратиш юзасидан кенг қамровли чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. “Мамлакатимизда хотин-қизларни иш ўринлари, уй-жой билан таъминлаш, уларга тиббий хизмат кўрсатиш сифатини яхшилаш масалаларига алоҳида эътибор берилмоқда. Бу борада аёлларни касб-хунарларга қайта ўқитиш марказлари жорий этилгани, арзон уй-жойлар дастури амалга оширилаётгани муҳим аҳамиятга эгадир”⁷.

4 Холмўминов Ш.Р., Хомитов К.З., Арабов Н.У., Бобаназарова Ж.Х., Абдураманов Х.Х., Саидов Н.Р. Қишлоқ аҳолисини иш билан таъминлашнинг стратегик йўналишлари (монография). -Тошкент: “Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи”, 2020, 224 б.

5 Bruin A. De., Brush C.G., Welter F. Advancing a framework for coherent research on women's entrepreneurship Entrepreneurship Theory Pract., 31 (3) (2007), pp. 323-339, 10.1111/j.1540-6520.2007.00176.x; V. Yadav, J. Unni Women entrepreneurship: research review and future directions J. Global Entrepreneurship Res., 6 (1) (2016), p. 12, 10.1186/s40497-016-0055-x.

6 Адилова З.Д., Хонтураев Б.А., “Маҳалла ва оила” ИТИ Барқарор иқтисодий ўсишни таъминлаш ва камбағаллик даражасини камайтириш. Ўзбекистонда тадбиркорликни ривожлантириш асосида камбағаллик ва ишсизлик даражасини камайтириш масалалари мавзусидаги илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т: ТДИУ, 42 – .2021 б.

7 Мирзиеёв Ш.М. Янги Ўзбекистон демократик ўзгаришлар, кенг имкониятлар ва амалий ишлар мамлакатига айланмоқда // Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиеёвнинг “Янги Ўзбекистон” газетасига берган интервюси 17.08.2021// <https://president.uz/uz/lists/view/4547>.

Қишлоқ хўжалигида аёллар учун янги иш ўринларини ташкил этишнинг кафолатли маҳаллий ва хорижий инвестицияларни жалб этиш мақсадида тараққий этган молиявий бозорлар, қулай ишбилармонлик муҳити, ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-қувватлаш ва ишлаб чиқариш-сотиш занжирларини ривожлантиришга қаратилган иқтисодий чораларни кўриш талаб этилади. Қишлоқ хўжалигида инвестицияларни бошқариш самарадорлигини баҳолашнинг мустақил мониторинги ҳамда баҳолаш структураси, тизими ва механизмлари мавжуд эмас. Бу эса қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқарувчилари томонидан мақбул қишлоқ хўжалиги ва экологик амалиёт (GAEP), мақбул ишлаб чиқариш амалиёти (GMP) ва бошқа стандартларга риоя этилишини рағбатлантириш учун шарт-шароитларни ривожлантиришга маълум маънода салбий таъсир кўрсатади. Бундан ташқари, илмий-тадқиқот, таълим ва ахборот-маслаҳат хизматларини кўрсатишни ўзаро боғлайдиган қишлоқхўжалигига оид билим ва ахборотларни тарқатиш бўйича самарали тизимнинг йўқлиги соҳани илмий асосда ривожлантиришдаги энг жиддий тўсиқлардан бири бўлиб қолмоқда. Ҳозирда илмий-тадқиқотлар учун давлат инвестициялари даражаси қишлоқ хўжалиги умумий бюджетининг 0,2 фоизини ташкил этади, илм-фан ва ишлаб чиқариш ўртасидаги ўзаро алоқаларнинг самарали механизмлари мавжуд эмаслиги қишлоқ хўжалигида аёллар учун янги иш ўринларини ташкил этиш учун кафолатли маҳаллий ва хорижий инвестицияларни жорий қилишнинг амалий-услубий тадқиқотларига сезиларли даражада таъсир кўрсатади.

Қишлоқ хўжалигининг асосий талаби, маҳсулот ишлаб чиқаришдаги амалларни бажаришда ахборотларни шакллантириш ва тизимлаштиришдан иборат. Булар техникавий ва дастурий воситаларга, ахборот тизимлари ва технологияларига бўлган талабни шакллантиради. Шу нуқтаи-назардан қишлоқ хўжалиги соҳаларида аёллар учун бўш иш ўринлари бўйича ахборотларни ўз вақтида етказилиши чора-тадбирларини белгилаш рақамли иқтисодиётга ўтиш шароитида ахборот технологияларини жорий қилиш ва

ривожлантириш ҳозирда муҳим масалалардан ҳисобланади.

Қишлоқ хўжалигида аёллар учун янги иш ўринларини ташкил этиш бўйича амалга оширилаётган ижобий чора-тадбирлар амалга оширилишига қарамасдан, бу борада ҳали жиддий муаммолар мавжуд. Аграр соҳа ўз хусусиятлари-қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг мавсумийлиги, серсоҳалиги, табиий омилларнинг таъсири, қўл меҳнати салмоғининг юқорилиги ва ҳоказолар билан аёллар ишчи кучларидан фойдаланишга жиддий таъсир кўрсатади. Айни пайтда тармоқда меҳнат унумдорлиги пастлиги, капиталнинг табиий тузилмаси оқилона эмаслиги учун қишлоқ хўжалиги аёллар ишчи кучининг йирик истеъмолчиси ҳисобланади. Қишлоқ аёллари ўртасида иш билан банд бўлмаганлар даражаси шаҳардагига нисбатан юқори бўлишига қарамай, қишлоқ хўжалик ишлари авжига чиққан вақтда ишчи кучи тақчиллиги, айниқса сезилади. Бу эса ўз навбатида, қишлоқ аёллар ишчи кучини қишлоқ хўжалиги ишларига жалб қилишни моддий ва маънавий рағбатлантирувчи иқтисодий ва ижтимоий механизмларни жорий этиш зарурлигини билдиради.

Давлат даражасида қишлоқ жойларда яшовчи хотин-қизларнинг имкониятларини кенгайтириш, интернет хизматлари, ахборот технологиялари инфратузилмасидан фойдаланиш, аёлларнинг рақамли саводхонлигини ошириш, аёлларнинг рақамли кўникмаларини ривожлантиришга кўмаклашиш ва уларни меҳнат бозорига кўникмаларини йўқотмасдан (инвестициялар, тренинглари ташкил этиш) интеграциялашишга ёрдам бериш бўйича қатор тадбирлар зарур (Ирматова, 2021).

Таҳлиллар

Қишлоқ иқтисодиётидаги таркибий ўзгаришларнинг асосий белгиларидан бири янги иш жойларини ташкил этиш бўлиб, ишсизлик даражасини камайтириш, биринчи навбатда, иш кучи таклифидан келиб чиққан ҳолда, қишлоқ хўжалигининг янги соҳаларида иш ўринлари яратишга боғлиқдир. Янги иш ўринларини ташкил этиш ўзига хос тизими яратилган бўлиб, улар инвестиция дастурлари, маҳаллийлаштириш, ишлаб чиқаришни модернизациялаш ва технологик

қайта жиҳозлаш тармоқ дастурлари, тадбиркорликни ривожлантириш ҳисобига яратилмоқда. Бизнингча, қишлоқ хўжалигида аёллар учун янги иш жойларини ташкил этишда ҳудудий хусусиятлар ва йўналишларни инобатга олиш лозим. Шу ўринда қишлоқ хўжалигида аёлларнинг иш билан бандлигини иқтисодий тартибга солиш механизмга боғлиқ ҳолда таснифлашни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз. Бундан келиб чиққан ҳолда эътироф этиш керакки, аёлларнинг айниқса, қишлоқ хўжалигини биринчи бор кириб келаётган қизларнинг мутахассислиги бўйича ишга жойлаштиришда аниқ тартибларни белгилаш орқали уларнинг ўзи иш ўринларидаги қўнимчилигини таъминлаш ҳамда бу борада иш берувчилар, нодавлат нотижорат ташкилотлари маъсулигини ошириш, меҳнатни ташкил қилиш ва бошқаришнинг айнан аёллар манфаатига қаратилган механизмларни такомиллаштириш мақсадга мувофиқ. Бу эса аграр сектордаги аёлларни манзилли қўллаб-қувватлаш, улар орасида ишсиз ва ижтимоий-

иқтисодий фаол бўлмаганлар билан якка тартибда иш олиб бориш, иш билан бандликка қўмаклашиш ҳамда тадбиркорликни ривожлантириш имконини беради.

Бундан ташқари ишлаб чиқариш соҳасини модернизациялаш жараёни энди аёл ишчи кучларининг сифатига ва рақобатбардошлигига янги талаблар қўйиб бормоқда. Айниқса, қишлоқ аёлларининг ўта ҳаракатчан, кенг қамровли мутахассисликка эга бўлиши талаб этилади ва шулардан келиб чиққан ҳолда ҳали ишлатилмаган имкониятларни ҳудудий жиҳатдан таҳлил қилиш ва баҳолаш усулларини такомиллаштириш, айниса эътиборни қишлоқ аёллари учун ноқишлоқ хўжалиги тармоқларида ҳам иш ўринларини қўпайтириш истиқболларини баҳолашга қаратиш лозим. Қишлоқ ҳудудларида ноқишлоқ хўжалиги янги иш ўринлари сонининг истиқболдаги кўрсаткичларига эътиборимизни қаратсак, деярли барча тармоқларда ўсиш тенденцияси кутилмоқда (-1жадвал).

1-жадвал

Ўзбекистон Республикасида фаолият кўрсатаётган якка тартибдаги тадбиркор аёлларнинг ёш гуруҳлари бўйича фарқланиши⁸

Жами	2018 й	2019 й	2020 й
Шу жумладан ёш гуруҳлари бўйича	69 756	75 295	81 703
16-19	72	78	86
20-24	8 318	8 977	9 742
25-29	5 659	6 218	6 740
30-34	9 141	9 866	10 709
35-39	11 599	12 534	13 602
40-44	10 835	11 695	12 690
45-49	9 141	9 867	10 707
50-54	8 553	9 232	10 018
55-59	4 589	4 903	5 320
60-64	1 251	1 315	1 427
65+	598	610	662

1-жадвал бўйича давлат солиқ хизматлари органларида рўйхатдан ўтиб, фаолият кўрсатаётган якка тартибдаги тадбиркор аёлларнинг ёш гуруҳлари бўйича фарқланиши келтирилган. Бу борада айниқса, 30-34, 35-39, 40-44, 45-49, 50-54 ёшли аёллар орасида

тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланиш анча юқори кўрсаткични ташкил қилмоқда. Қишлоқ жойларида эса бу кўрсаткичлар ҳам маҳаллий бошқарув органларининг тизимли қўллаб-қувватлаши билан ошиб бораётганлиги кузатилмоқда.

⁸ Ўзбекистон Республикаси Давлат Статистика Қўмитаси маълумотлари асосида тузилган.

Иқтисодчи олима Г.Қ. Абдурахмонованинг фикрича⁹ “Аёлларнинг меҳнат фаолияти эркакларникига нисбатан қисқароқ давом этганлиги кўпроқ аёлларнинг болани тарбиялашдаги ва уй хўжалигидаги тарихий роли билан боғлиқ. Меҳнат бозоридаги катта ўзгаришларга қарамасдан, бундай анъанавий рол кўплаб аёлларнинг фарзанд тарбияси учун бир неча йил давомида меҳнат бозорида ўз меҳнатини таклиф қилмаслигига сабаб бўлади. Шунинг учун ҳам, одатда, аёл ишчиларнинг меҳнат фаолияти эркак ишчиларнинг меҳнат фаолияти каби узлуксиз давом этмайди. Шунга қарамасдан, инсон капитали назарияси тахлили, аёлларнинг, айниқса турмуш қурган аёлларнинг меҳнат бозорида фаолроқ иштирок этишиши мактаб ва бошқа таълимдаргоҳларида аёлларнинг кўпроқ инвестиция қилишларига олиб келмоқда”. Алоҳида таъкидлаш жоизки, оилавий тадбиркорликнинг аҳамияти иқтисодий фаолиятни рағбатлантириш орқали белгиланиши зарур. Бунинг учун эса қишлоқ иқтисодиёти бозор инфратузилмасини ривожлантириш, самарали агро-маркетинг ва агрологистика тузилмаларини шакллантириш, экспортни рағбатлантирувчи чора-тадбирларни ишлаб чиқариш ва тадбиқ этиш, айниқса, арзон ва замонавий агротехника воситалари ва қайта ишлаш технологияларини қўлланилишига кенг устуворлик бериш зарур. Шулар орқали қишлоқ хўжалигида кичик бизнес ва оилавий тадбиркорликни ривожлантириш негизда кўплаб янги ўринларини ташкил этишга эришилади.

Хулоса ва таклифлар

Бизнинг фикримизча, қишлоқ хўжалигида аёллар учун янги иш ўринлари ташкил этишни яқин истиқболда прогноз кўрсаткичларга эришиш учун қуйидаги асосий иқтисодий, ижтимоий ва ташкилий чора-тадбирларни амалга ошириш мақсадга мувофиқдир:

– қишлоқ хўжалиги соҳаларида аёллар учун янги иш ўринларини ташкил этишни кўпайтириш учун кафолатланган инвестицион маблағларнинг асосий қисмини йўналтирилиши асосида ҳудудий дастурларни ишлаб чиқиш ва уларнинг ижроларини таъминлаш;

– аграр секторнинг нисбатан янги пахта-тўқимачилик, балиқчилик, ипакчилик, чорвачилик, мева-сабзотчилик, агротуризм ва

доривор ўсимликлар кластерларида каби сердаромад ва кафолатланган аёллар учун зарурий меҳнат қилиш шароитларига эга янги иш ўринларини ташкил этиш миқдорини ошириш учун иш берувчиларга имтиёзли солиқ ва кредит ставкаларини тақдим этиш;

– катта туристик салоҳиятлар ва тарихий объектларга эга қишлоқ ҳудудларида туристларни қишлоқ хўжалик маҳсулотлари, миллий ҳунармандчилик товарлари билан танишиш ва экологик тоза озиқ-овқатларни тановул қилиши ҳамда сифатли дам олишни таъминлашни таъминлаш мақсадида шакллантирилган агротуризм кластери объектларида янги иш ўринларининг аёллар учун нисбатан кўпроқ ташкил этиш ва уларни иш берувчилар томонидан имтиёзли малака ошириши ва қайта тайёрланишини амалга ошириш;

– қишлоқ хўжалигининг нисбатан янги соҳаларида аёллар иш ўринлари самарали фаолият кўрсатиши учун унумли маҳаллий ва ҳорижий экинларни навлари, зотдор чорвачилик ва балиқчилик турлари билан таъминланган ҳолда давлат ва маҳаллий хокимиятлар томонидан ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш воситалари ҳамда молиявий маблағлар билан таъминловчи ташкилотларнинг фаолиятлари тизимли назорат қилиш ва тартибга солиш;

– кўп соҳалик қишлоқ хўжалиги кооперациялари ва фермер хўжаликларида аёллар учун янги иш ўринларини ташкил этиш миқдорини ошириш учун қишлоқ хўжалигига яроқли ер майдонларини ажратишнинг шаффоф тизимини яратиш, ердан фойдаланувчилар ҳуқуқларини кафолатлайдиган механизмларни амалиётга татбиқ этиш;

– қишлоқ хўжалигининг шахсий томорқа, дехқон, фермер ва бошқа соҳаларида аёллар учун янги иш ўринлари ташкил этишни кўпайтиришни молия-кредит, агрокимё, агро-сервис, агрологистика ва бошқа хизматлар фаолиятларини сифатли ташкил этиш асосида ташкилий-иқтисодий қўллаб-қувватлаш;

– аграр соҳадаги янги ва мавжуд иш ўринларида аёллар учун меҳнат қилиш объектларини ва дам олиш шароитларини белгиланган меъёрлар асосида ташкил қилиш, ҳамда меҳнат, техника, ва табиий-экологик хавфсизликларни таъминлаш.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 24 январдаги Олий Мажлисга Мут рожаатномаси. Lex.uz.
2. Жумаев Н. Коронавирус ортидаги иқтисодий муаммолар, камбағаллик, ошаётган ташқи қарз ва ЕОИИ. 16.04.2020. <https://kun.uz>
3. <https://www.un.org>
4. Холмўминов Ш.Р., Хомитов К.З., Арабов Н.У., Бобаназарова Ж.Х., Абдураманов Х.Х., Саидов Н.Р. Қишлоқ аҳолисини иш билан таъминлашнинг стратегик йўналишлари (монография). -Тошкент: "Инновацион ривожланиш нашриёт-матбаа уйи", 2020, 224 б.
5. Bruin A. De. , Brush C.G., Welter F. Advancing a framework for coherent research on women's entrepreneurship Entrepreneurship Theory Pract., 31 (3) (2007), pp. 323-339, 10.1111/j.1540-6520.2007.00176.x; V. Yadav, J. Unni Women entrepreneurship: research review and future directions J. Global Entrepreneurship Res., 6 (1) (2016), p. 12, 10.1186/s40497-016-0055-x.
6. Адилова З.Д., Хонтураев Б.А., "Маҳалла ва оила" ИТИ Барқарор иқтисодий ўсишни таъминлаш ва камбағаллик даражасини камайтириш. Ўзбекистонда тадбиркорликни ривожлантириш асосида камбағаллик ва ишсизлик даражасини камайтириш масалалари мавзусидаги илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Т.: ТДИУ, 42 – .2021 б.
7. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон демократик ўзгаришлар, кенг имкониятлар ва амалий ишлар мамлакатига айланмоқда // Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг "Янги Ўзбекистон" газетасига берган интервьюси 17.08.2021// <https://president.uz/uz/lists/view/4547>.
9. Абдурахмонова Г.Қ., Рустамов Д.Ж. "Инсон капиталини рақамли иқтисодиёт асосида ривожлантириш йўналишлари". Монография. – Beau Bassin: "GlobeEdit" Publisher, 12 – .2020 б.

АЁЛЛАР ИНСОН КАПИТАЛИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАЛАРИНИ МИЛЛИЙ ИҚТИСОДИЁТДА ҚЎЛЛАШ ИМКОНИЯТЛАРИ

ВОЗМОЖНОСТИ ПРИМЕНЕНИЯ ОПЫТА ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ РАЗВИТИЯ ЖЕНСКОГО ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА

POSSIBILITIES FOR APPLYING THE EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES IN THE NATIONAL ECONOMY OF THE DEVELOPMENT OF WOMEN'S HUMAN CAPITAL

Бозорова Сахобат Абдужаппаровна –

Тошкент давлат иқтисодиёт университети Инсон ресурсларини бошқариш кафедраси катта ўқитувчиси

Аннотация. Мақолада инсон капиталининг гендер жиҳатлари аниқланди, аёллар инсон капиталининг афзалликларидан мамлакат иқтисодётини ривожлантиришда самарали фойдаланиш йўналишлари келтирилди. Аёллар инсон капиалини ривожлантиришнинг хориж тажрибасидан миллий иқтисодиётда фойдаланиш имкониятлари ўрганилди.

Таянч иборалар. Инсон капитални, аёллар инсон капитални, аёллар инсон капитални захираси ўлчови, инсон капиталини амортизация қилиш усули

Аннотация. В статье определены гендерные аспекты человеческого капитала, даны направления эффективного использования преимуществ женского человеческого капитала в развитии экономики страны. Изучены возможности использования зарубежного опыта развития женского человеческого капитала в национальной экономике.

Ключевые слова. Человеческий капитал, человеческий капитал женщин, показатель запаса человеческого капитала женщин, метод амортизации человеческого капитала